

1980 JAN 20

MAGYAR NEMZET

Nemzet

245

725.940.25

7

Budapest holnapja

Műemlékvédelem, városfejlesztés

Várospolitikusok és a városukat szerető laikusok manapság gyakran felteszik a kérdést, milyen hatása, befolyása van a környezetformálásnak, városszerkezet alakításának, és mindkettőn belül a műemlékvédelemnek lakóhelyük közvetlen és távolabbi jövőjére. A fokozott érdeklődést, amely a sorozatban megrendezett vitákon, nyílt fórumokon is lemérhető, a készülő közép- és hosszú távú fejlesztési és rendezési tervek indokolják. *Kiváltképp így van ez Budapest esetében, amelynek fejlesztése bizonyos vonatkozásaitban az egész országra meghatározó és a többi városunkéhoz képest bonyolultabb problémákat vet fel.*

E szerteágazó témakörben különleges hely illeti meg a műemlékvédelmet. Több vita tapasztalatait leszűrve mégis úgy érzem, hogy a formálódó tervekben nem kap jelentőséggé megfelelő szerepet, noha ezt az eddigi eredmények és — ami ennél is fontosabb — a város arcúata kellőképp alátámasztják. Miről is van szó? Pénzről természetesen és eltérő igényekről. Gyakrabban azonban szűk, prakticista szemléletről, amely figyelmen kívül hagyja a műemlékek, műemléki és városképi jelentőségű területek tényleges és eszmei értékét.

A közelmúltban a területfelhasználással, városképi és szerkezetformáló szerepével kapcsolatos vitán hangzott el a kijelentés, hogy Budapesten a VI. ötéves tervben sem tudjuk kibontakoztatni a belső városrészek rekonstrukcióját, illetve nem tudjuk tartani a kívánt ütemet. És vajmi kevéssé enyhít e sommas megfogalmazáson a hozzáfűzött kiegészítés, hogy a műemlékvédelemben a környezetalakítás követelményeit is figyelembe kell venni, hogy építészeti emlékeink megóvásán túl azazt is törődnünk kell, hogyan illeszthetjük be őket — ha szükséges, akár új tartalommal — a fejlődő városba.

Sajátos jegyek

Ha ugyanis visszafogjuk a rehabilitációt, tíz-tizenöt év múlva már nem lesz védőnk. Márpedig Budapest belső negyedeinek karakterét — függetlenül attól, hogy az épületállománynak mekkora hányada műemlék — mindenképp óvniuk kell, hiszen ezek teszik vonzóvá, egyénivé a várost. S noha a rekonstrukció komoly anyagi erőfeszítést kíván, hibát követnénk el, ha elbírálásánál csak a gazdaságosságot vennénk figyelembe, társadalmi hatását nem.

Erre annál inkább ügyelnünk kell, mert a városközpont és a hozzá közvetlenül kapcsolódó belső negyedek viselik magukon elsősorban a történelmi fejlődés sajátos jegyeit. Az évszázadok folyamán kialakult utcaszerkezet, az üzlet- és intézményhálózat, a regionális jelentőségű kulturális és igazgatási létesítmények olyan szellemi, hangulati, tartalmi többlet hordozói, amelyek a város egyéniségét testesítik meg, és amelyek

elvesztéséért nem kárpótol semmilyen külső fejlesztés.

Európai példák figyelmeztetnek. Brüsszel ékköve, az óváros úgyszólván teljesen kihalt. A flamand építőművészet remekeiben lumpen elemek vertek tanyát s riasztják nappal is a turistákat. Nagyon is jogosult tehát a kérdés, megmarad-e a belső negyedek vonzereje, ha már most, a külső városrészek, lakótelepek felépítése előtt sem tudunk elegendő energiát fordítani rájuk. Hazai példák közül is okulhatunk. *A történelmi negyedek elhanyagolásának egyenes következménye esztétikai és erkölcsi leromlásuk, és ezt a folyamatot annál nehezebb megállítani vagy éppenséggel a visszájára fordítani, minél később fogunk a rekonstrukcióhoz.*

Ellentmondás

És annál költségesebb is. E negyedek rohamosan romló állapota és a felújításukhoz szükséges ráfordítások között mind nagyobb a szakadék. És az is biztos, hogy ezen a helyzeten később, a népgazdaság kedvezőbb körülményei között sem sokat változtathatunk. Olyan szempont ez, amelyen legalább elgondolkoznunk érdemes.

Azokon a területeken ugyanis, ahol több a műemlék, vagy az egyedileg ugyan nem, de összhatásában, megjelenésében értékes épületsor, sűrűsödnek a városi funkciók. Ugyanakkor itt a legnagyobb az ellentmondás a korszerű városi élet igényei és lehetőségeinek megteremtése között. A konfliktust, amelyet még jobban mélyít anyagi eszközeink korlátozott volta, *a feladatok rangsorolásával, a műemlékvédelem, valamint a városrendezés és fejlesztés szempontjainak összehangolásával* lehet csak feloldani. Mindennek helyet, méghozzá megfelelő helyet kell kapniuk a tervekben, és érvényt kell szerezni — az eddigieknél jobban — a területi elvnek. Más elbírálást kíván ugyanis a budai várnegyed, a szűkebb értelemben vett Belváros, vagyis a mai city, mint akár a VI. vagy a IX. kerület. Végül meg kell húznunk, bár ez korántsem könnyű és nem olyan magától értetődő, mint Sopron, Pécs vagy Pápa esetében, a belső negyedek határait és azokon belül is *fokozatokat kell meghatározni.* Egyszerre ugyanis képtelenség

mindenütt dolgozni, az efféle tűzoltó munka ritkán vezet eredményre.

Történelmi arányok

Az egyértelmű állásfoglalást sürgetik a közép- és hosszú távú tervekben körvonalazódó új városrészközpontok is. Egyrészt azért, *nehogy a hangsúlyok eltolásával megbontsuk Budapest történelmileg kialakult arányait, harmóniáját, másrészt azért, nehogy régi és értékes épületek, együttesek áldozatul essenek a nagyarányú építkezéseknek.* (Az 1971-es városrendezési tervhez képest — amely hat városrészközpontot jelölt meg — az újabb még továbbiakat is kívánatosnak tart. Más kérdés, hogy a nemzetközi tapasztalatok — Stockholm és Hamburg példája bizonyítja —, hogy az új városrészközpontok nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket, nem tehermentesítik a történelmi városrészt.) A terv végső, minisztertanácsi jóváhagyásáig, amelyre előreláthatólag a jövő évben kerül sor, még bőven van idő. Van tehát lehetőség a vitára, az elképzelések felülvizsgálatára, javítására, az ágazati tervekkel való egyeztetésre. Egy valamivel azonban már most törődnünk kell: védjük a belső negyedektől esetleg távolabb, ám a szükségképpen kialakuló új központok hatósugarába eső épületeket, együtteseket, területeket. Elgondolkoztató, hogy nem áll műemléki védelem alatt például a Népköztársaság útja, XX. századi építőművészetünk egyik értékes kísérlete, a Wekerletelep, vagy a CIAM-csoport Napraforgó utcai telepe.

Természetesen a védelem önmagában még nem elég. Ahhoz, hogy a belső negyedek, régi épületek ne rezervátumok legyenek egy modern nagyváros szövedékében, *történelmi látásmód, a hagyományokat tisztelő és megújítani képes, elemző gondolkodás szükséges.* És ez nem egyszerűen a városfejlesztés vagy az építészet problémája. Ahogy Piero Gazzola, a műemlékvédelem nemzetközi híró professzora mondja: „Fel kell ismernünk, hogy minden fogyatékoságuk és az újjászületésükhöz szükséges gazdasági kötelezettségek nehézségei eleneré, a történelmi városok olyan vagyont jelenenek, amelyet a társadalomnak nincs jogában sem megtagadnia, sem elhagynia.”

Sárvári Márta